

CZU: 343.54:343.973

**VIOLENȚA ÎN FAMILIE ÎN MODALITATEA DE IZOLARE, INTIMIDARE,
PRIVARE DE MIJLOACE ECONOMICE ȘI NEGLIJARE:
ASPECTE JURIDICO-PENALE**

Nicolae CORCEA, Ghenadie FORTUNA

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt analizate unele aspecte juridico-penale privind violența în familie în modalitatea de izolare, intimidare, privarea de mijloace economice și neglijare. Autorii au cercetat conceptul de izolare și intimidare în sensul lit.(b) alin.(1) art.201¹ din Codul penal al Republicii Moldova, precum și conceptul de privare de mijloace economice și de neglijare (lit.(c) alin.(1) art.201¹ CP RM). A fost efectuată analiza comparativă a actelor de persecuție ca contravenție administrativă și a faptelor infracționale de intimidare cu scopul de impunere a voinței și a controlului asupra victimei. Mai mult, autorii propun unele modificări în cadrul incriminator al violenței în familie, care, în opinia lor, va contribui la îmbunătățirea legii penale.

Cuvinte-cheie: *violență în familie, acte de persecuție, izolare, intimidare, privarea de mijloace economice, scop de impunere a voinței, scop de impunere a controlului personal asupra victimei, neglijarea victimei.*

**FAMILY VIOLENCE IN THE FORM OF ISOLATION, INTIMIDATION, DEPRIVATION OF THE
ECONOMIC MEANS AND NEGLIGENCE: CRIMINAL LEGAL ASPECTS**

In the realm of this scientific article there are submitted to the legal analysis some penal aspects of the domestic violence in the form of isolation, intimidation, deprivation of the economic means and negligence. The authors have studied the concept of isolation and intimidation met in the article 201¹ of the Criminal code of the Republic of Moldova, as well as the concept of deprivation of the economic means and the negligence (point (c) paragraph 1) 201¹ of the Criminal code of the Republic of Moldova). There have been effectuated a comparative research between the acts of persecution as the administrative violation and the criminal offence of intimidation in order to impose the perpetrator's will upon the victim or in order to control him (her). More over, the authors have proposed several suggestions, which are considered to be relevant for improvement of the penal legislation.

Keywords: *family violence, acts of persecution, isolation, intimidation, deprivation of the economic means, the purpose of imposing the will, the purpose of imposing the personal control over the victim, victim's negligence.*

Introducere

Violența în familie constituie o amenințare, făcută în prezent sau în trecut, cu cauzarea unui prejudiciu fizic, moral sau material sau provocarea acestuia, ce se caracterizează prin tendința constantă de escaladare și printr-o probabilitate majoră de repetitivitate, în cadrul relației dintre partenerii sociali, indiferent de statutul lor legal sau de domiciliu. Violența în familie cuprinde toate actele de abuz și violență, de neglijare, amenințare și abandon întreprinse la nivelul familiei de unul sau mai mulți făptuitori care în mod normal ar fi trebuit să furnizeze protecție, îngrijire și siguranță.

Am observat că legiuitorul diferențiază răspunderea penală în funcție de prezența sau absența relațiilor familiale între făptuitor și victimă și, respectiv, efectuează protecția intereselor familiei prin prisma securității acesteia și a dezvoltării benefice a minorilor. *Interesele de securitate familială* trebuie luate în considerare la construirea componentelor infracționale din cadrul Părții Speciale a Codului penal, precum și la formularea prevederilor normative din cadrul Părții Generale.

Prin Legea nr.196 din 28.07.2016 a fost revizuit articolul 201¹ din Codul penal al Republicii Moldova [1]. Revizuirea cadrului normativ a vizat nu doar legea penală, ci și întregul sistem de drept, modificări esențiale fiind introduse în Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008 [2], în Legea Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.45 din 01.03.2007 [3], etc. Modificările respective vizează: îmbunătățirea mecanismului de protecție a victimei prin intermediul unei noi instituții – „*ordinul de restricție de urgență*”; includerea unor noi contravenții „*Violență în familie*” (art.78¹ din Codul contravențional), „*Acte de persecuție*” (art.78² din Codul contravențional); extinderea cercului de persoane care sunt recunoscute membri de familie în sensul art.133¹ CP RM etc.

Cu toate acestea, pașii întreprinși de legiuitor nu au fost consecvenți: unele deficiențe majore au rămas în textul incriminator, fiind adăugate noi erori de tehnică legislativă în materia violenței în familie. Cu scopul de a înlătura atât divergențele doctrinare, cât și deficiențele legislative în domeniul răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunilor violente intrafamiliale s-a proliferat necesitatea elaborării unui demers științific.

Rezultate și discuții

Fapta de violență în familie în modalitatea de *izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei (lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM*) are o componență formală, fiind stabilit doar un singur semn obligatoriu – săvârșirea faptei infracționale (acțiunea sau inacțiunea) manifestată prin izolare sau intimidare.

Dacă maltratarea sau alte acțiuni violente (modalitatea infracțională a violenței în familie prevăzută la lit.a) alin.(1) art.201¹ CP RM) constituie *violența fizică* în familie, atunci izolarea, intimidarea în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei (lit.b) alin.(1) art.201¹ CP) formează *violența socială*.

Violența socială reprezintă o formă de violență psihologică pasivă, care constă în controlul victimei, izolarea acesteia de familie sau de prieteni sau monitorizarea activităților acesteia și care are drept rezultat întreruperea sau insuficiența relațiilor sociale, precum și restrângerea accesului la informație sau asistență. În acest sens, Dicționarul explicativ al limbii române definește verbul *a izola* în felul următor: a despărți cu totul, a separa unul de altul, a se îndepărta de societate, de semenii, a sta retras, departe de alții, a se retrage, a se închista. Totodată, izolarea presupune acțiunea de a (se) izola și rezultatul ei; despărțire, separare, iar izolat înseamnă îndepărtat, retras [4, p.528].

Noțiunea de *izolare*, utilizată la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM, este una *estimativă*. Ea nu este definită în cadrul unui act normativ. Drept urmare, există pericolul de evaluare cu aproximația limitelor care marchează sfera de incidență a noțiunii de izolare. După cum corect menționează autorii S.Brînza și V.Stati, este dificil a înțelege care semnificație i-a atribuit legiuitorul noțiunii de izolare, utilizate la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM [5, p.3-4].

În art.2 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 01.03.2007, identificăm anumite forme ale izolării: „*violență psihologică – impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijare; implicare în viața personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățământ; deposedare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar*” [3].

După cum se arată în literatura de specialitate, *violența socială* acompaniază alte forme ale violenței în familie și reprezintă o modalitate prin care agresorul poate utiliza diferite forme de exercitare a controlului asupra victimei violenței în familie, care are ca și scop izolarea socială [6]. Abuzatorii folosesc adesea izolarea ca strategie. Reducerea relațiilor cu exteriorul este o formă aparte de control exercitată de abuzatorul nesigur, dornic de a se bucura de toată atenția partenerei sale. Izolarea poate fi fizică – victimei nu-i este permis să-și viziteze familia și prietenii, precum și *ideologică* – îi este permisă numai aderarea la viziunile abuzatorului. Practicată la început ca semn de iubire și autosuficiență în cuplu, izolarea devine prea curând o strategie sistematică a acestuia. Sunt eliminați, rând pe rând, toți cei care ar putea acapara din atenția partenerei, dar și cei care ar putea sesiza din exterior semnele abuzului și ar putea s-o avertizeze pe victimă de pericolul în care se află [7, p.69].

Izolarea se exprimă în controlul asupra acțiunilor victimei: ce face, cu cine se întâlnește, ce citește, unde pleacă, limitarea implicării în viața socială, folosirea diferitelor motive pentru a-și justifica comportamentul abuziv. O formă de sine stătătoare de izolare o constituie împiedicarea neîntemeiată a unuia dintre părinți (a ambilor părinți) să comunice cu copilul ori să ia parte la educarea lui, precum și împiedicarea copilului să comunice cu bunicii, frații și surorile, care atrage răspundere contravențională conform art.64 din Codul contravențional.

În opinia autorilor S.Brînza și V.Stati, impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială, urmează a fi calificată în baza art.166 CP RM, nu conform art.201¹ CP RM. Or, în acest caz, se aduce atingere nu atât libertății psihice a persoanei (lezată ca rezultat al aplicării violenței psihologice), cât mai ales libertății fizice a persoanei. Autorii susțin: „*Dar, ceea ce este mai important, sintagma „alte acțiuni cu efect similar”*,”

utilizată în partea finală a definiției sus-menționate a noțiunii „violență psihologică”, lasă deschisă posibilitatea de a interpreta extensiv și defavorabil noțiunea „izolare”. Cu alte cuvinte, celor care califică oficial fapta descrisă în textul legii penale li se oferă posibilitatea să încalce regula stabilită la alin.(2) art.3 CP RM. Este greu a stabili semnificația exactă a noțiunilor subsecvente „izolare socială” și „izolare de familie, de comunitate, de prieteni”... Actele normative, în care sunt folosite sintagme similare, nu ne ajută prea mult... Rămâne deschisă lista de exemple care ar intra sub incidența noțiunii de izolare, utilizate la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM” [5, p.3-4].

Provoacă anumite rezerve împrejurarea că izolarea constituie o infracțiune în sensul legii penale. Aceasta din următoarele considerente:

– În primul rând, este o categorie estimativă și diferă de la caz la caz. Prin urmare, această interpretare poate să conducă la interpretarea defavorabilă a legii penale ce vine în contradicție cu prevederile alin.(2) art.3 CP RM, în conformitate cu care *interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise*;

– În al doilea rând, fapta de izolare neurmată de careva consecințe prejudiciabile nu atinge pragul prejudiciabilității cerut de legea penală și, potrivit prevederilor alin.(2) art.14 CP RM, „nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni”;

– În al treilea rând, nu ar fi rezonabil să existe norme speciale ce prevăd răspunderea contravențională pentru unele forme de izolare, cum ar fi art.64, art.78² din Codul contravențional, iar norma generală să fie prevăzută în Partea Specială a Codului penal.

Reieșind din cele expuse, ajungem la concluzia că incriminarea faptei de izolare în formularea existentă nu rezistă realității juridice și urmează a fi înlăturată. De subliniat că impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială, se va califica în baza art.166 CP RM, nu conform art.201¹ CP RM. Deposdarea de actele de identitate se va califica în baza alin.(2) art.360 CP RM, nu potrivit art.201¹ CP RM [8, p.1012].

Referindu-ne la fapta de violență în familie în modalitatea sa de intimidare (lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM), vom relata următoarele: **intimidare** constituie formă de violență emoțională și verbală în familie. În conformitate cu Dicționarul explicativ al limbii române, verbul *a intimida* înseamnă a face să devină sau a deveni timid; a insufla cuiva sau a simți teamă, frică; a se speria; a se încurca; a se zăpăci, a se fâstâci. *Intimidare* – faptul de a se intimida. *Intimidat* – cuprins de timiditate, care exprimă timiditate, speriat, încurcat, zăpăcit [4, p.518].

Intimidarea cuprinde frica intenționat provocată la o altă persoană prin: amenințarea cu abuzul victimei sau al unei terțe persoane; amenințarea cu deteriorarea, distrugerea sau dispunerea bunurilor pentru care victima sau o terță persoană are interes material; demonstrarea armei în fața acestei persoane. Totuși, în opinia noastră, noțiunea „intimidare” nu este cea mai relevantă și oportună pentru a fi inserată în textul legii penale ca o acțiune sau o inacțiune prin care se manifestă violența în familie. Vom aduce anumite argumente în acest sens:

Atât izolarea, cât și intimidarea fac parte din abuzul emoțional sau violența psihologică, care, în accepțiunea noastră, sunt categorii indentice. Astfel, în conformitate cu Legea Republicii Moldova *cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, nr.45 din 01.03.2007 [3], *violență psihologică* înseamnă impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijare; implicare în viața personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățământ; deposdare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar. Precedând și acompaniind celelalte forme de violență sau abuz, **abuzul emoțional** constă în expunerea repetată a persoanei la situații al căror impact emoțional depășește capacitatea sa de integrare psihologică.

Legiitorul incorect a perceput și a expus sensul termenului „intimidare”. Astfel, din textul dispoziției observăm că este vorba despre o faptă de intimidare. Intimidarea este consecința unor fapte infracționale. În acest sens, ne solidarizăm cu autorul M.Botnarenco, care consideră că lezarea demnității persoanei ori crearea unei atmosfere neplăcute, ostile, degradante, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare poate genera victimei simptome de stres, depresie, intimidare, sentimente de inferioritate, anxietate, autoculpabilizare, fobii [9, p.58]. La victimă apare starea de intimidare ca o reacție, o continuitate logică, un răspuns, o consecință nefastă ca o

urmare prejudiciabilă. În acest sens, sesizăm o substituie a sensului oferit cuvântului „*intimidare*”. În realitate, *intimidarea este înfricoșarea victimei prin diverse metode*. Cu titlu de exemplu: folosirea aspectului fizic, acțiunilor, gesturilor, distrugerea bunurilor, distrugerea proprietății ei, demonstrarea ostentativă a armelor; injurii, amenințări, umiliri verbale și non-verbale; terorizări; restrângeri ale libertății de acțiune; denigrări; acuzații nedrepte; discriminări; ridiculizări și alte atitudini ostile sau de respingere față de victimă; uciderea animalelor domestice preferate, privarea de satisfacerea nevoilor personale esențiale (mâncare, somn etc.): amenințarea copilului cu vătămarea fizică, amenințarea că îl va părăsi, că se va sinucide, influențarea să comită acte ilegale.

În opinia noastră, intimidarea constituie urmarea prejudiciabilă a abuzului emoțional și nu o faptă. Forma cea mai răspândită a intimidării este *amenințarea*. Ea constituie o formă de sine stătătoare a violenței psihice exercitate asupra victimei. Amenințarea cuprinde pericolul iminent de realizare a acesteia. Pentru ca amenințarea să fie sancționată de legea penală trebuie de stabilit următorii indici necesari: posibilitatea reală de survenire a urmărilor prejudiciabile; prezența violenței psihice [10, p.18-19]. Nu este necesară calificarea suplimentară în baza art.155 CP RM în situația în care amenințările verbale se concretizează în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Concluzionăm că noțiunea de intimidare este una *estimativă*, deoarece are importanță dacă victima este intimidată sau nu. În prim-plan se pune că victima percepe o astfel de situație ca una înfricoșătoare.

Fapta infracțională de *izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei (lit.b) alin.(1) art.201¹CP RM* se aseamănă mult cu fapta contravențională prevăzută la art.78² din Codul contravențional al Republicii Moldova (*Acte de persecuție*), introdus prin Legea Republicii Moldova nr.196 din 28.07.2016 [1]: *Persecutarea în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, săvârșită prin: a) urmărirea persoanei; b) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane, se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore sau cu arest contravențional de la 10 la 15 zile.*

Acte de persecuție constituie o contravenție ce nu s-a conținut anterior în legislația în vigoare a Republicii Moldova și a fost introdusă sub influența prevederilor Convenției de la Istanbul care prin aceste măsuri asigură protecția femeilor împotriva violenței [11]. Astfel, observăm că legiuitorul moldovean a decis să stabilească răspunderea pentru actele de persecuție nu în Codul penal, ci în Codul contravențional, deși exista o asemenea inițiativă. O atare abordare, în opinia autorului Gh.Pavliuc, presupune subestimarea pericolului social al actelor de persecuție; mai mult, ea vine în dezacord cu viziunea exprimată atât în instrumentele de vocație internațională în materie, cât și în legislațiile altor state [12, p.35]. Respectivul autor face referire la art.34 „*Urmărirea*” al Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptate la Istanbul la 11.05.2011, care prevede că *Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că este incriminat comportamentul intenționat de angajare repetată într-un comportament amenințător direcționat către o altă persoană, determinând-o pe aceasta să se teamă pentru siguranța sa.*

Fenomenul persecuției, fiind o formă de psihoterore, nu apare brusc, ci se dezvoltă în timp, constatându-se o oarecare stadialitate – faze sau etape care cuprind acțiuni de hărțuire de un anumit tip și efecte specifice asupra persoanei înspre care este direcționat atacul psihologic. Anume din aceste considerente actele de persecuție constituie un fel de „*viol moral*”; de el se leagă senzația de rușine și incapacitate de a povesti în mod adecvat această experiență dramatică. De aceeași opinie este și autorul Gh.Pavliuc, care susține că actele de persecuție fac parte din grupul faptelor săvârșite prin inducerea temerii sau a stresului emoțional [12, p.36]. După cum corect menționează acest autor, prin „*persecutare*” se înțelege hărțuirea victimei, ceea ce înseamnă, în accepțiunea din vorbirea curentă, a tracasa, a cicăli, a necăji persoana vătămată, a-i crea o stare de disconfort în realizarea activităților pe care și le-a propus [12, p.36-37].

Însă, reieșind din construcția dispoziției art.78² din Codul contravențional [2], în calitate de *victimă* poate fi orice persoană (indiferent de careva trăsături discriminatorii) care este supusă atacurilor psihologice din partea făptuitorului. Prin urmare, nu putem concluziona că o astfel de normă este îndreptată în exclusivitate spre protecția victimelor violenței în familie sau spre protecția femeilor împotriva violenței, această normă având un caracter universal și asigurând protecția juridică a oricărei persoane care se confruntă cu persecuții în adresa sa. Astfel, luând în considerare că fapta contravențională sancționată de art.78² din Codul contravențional (*Acte de persecuție*) nu necesită stabilirea unei legături specifice dintre victimă și subiect (relații de familie etc.), înseamnă că în calitate de victimă poate fi atât un membru al familiei, cât și o altă persoană care

nu are această calitate. Această normă contravențională are doar un caracter conex normelor din legislația în vigoare a Republicii Moldova care sunt menite să asigure protecția victimelor violenței în familie.

Actele de persecuție nu presupun o influențare nemijlocită asupra corpului persoanei. În consecință, în cazul acestei fapte lipsește *obiectul material*.

Latura obiectivă a faptei contravenționale analizate are următoarea structură:

- 1) *fapta prejudiciabilă* exprimată în acțiunea de persecutare în mod repetat a unei persoane;
- 2) *urmările prejudiciabile*, și anume:
 - a) starea de anxietate, frica pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate;
 - b) modificarea conduitei de viață;
- 3) *legătura de cauzalitate* dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile;
- 4) *metodele* de săvârșire a faptei:
 - a) urmărirea persoanei *sau*
 - b) contactarea persoanei ori încercarea de a o contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane.

Prima din aceste metode (urmărirea) implică: ținerea victimei în câmpul vizual; ținerea sub observație a acesteia; supravegherea victimei. Astfel, între făptuitor și victimă trebuie să existe un contact vizual direct [12, p.36-37]. *Urmărirea persoanei*, în sensul legii contravenționale, presupune persecutarea fizică a acesteia la locul de trai, de studii sau de muncă, un comportament obsesiv și deranjant pentru victimă. Urmărirea persoanei pe rețele de socializare din motive de curiozitate, studierea și urmărirea profile-urilor publice cu acces liber, când pretinsa victimă nu-și asigură spațiul privat online, nu va constitui fapta de urmărire în sensul art.78² din Codul contravențional.

Într-un alt context, *contactarea ori încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane* constituie persecutarea psihologică. Cea de-a doua metodă nu presupune un contact vizual. În cazul acesteia, contactarea victimei sau încercarea de a o contacta se face prin efectuarea de apeluri telefonice, prin poșta electronică, prin mesaje scrise transmise prin telefonul mobil, prin alte comunicări sau prin intermediul altei persoane. Din această sintagmă legislativă desprindem următoarele modalități ale faptei contravenționale:

- *contactarea prin orice mijloc*;
- *contactarea prin intermediul altei persoane*;
- *încercarea de a contacta prin orice mijloc*;
- *încercarea de a contacta prin intermediul altei persoane*.

Sintagma „*contactarea prin orice mijloc*” cuprinde scrisori trimise prin intermediul oficiilor poștale, alte metode, inclusiv pe rețelele de socializare sau/și e-mail; vizite nedorite etc., care au rezultat în inițierea contactului fizic sau verbal cu victima. Fiind o formă de hărțuire psihologică sistematică a victimei atacate, se pune în pericol starea emoțională a acesteia. În calitate de cele mai răspândite mijloace de persecuție distingem: răspândirea oricăror informații care au legatură cu persoana și stigmatizarea acesteia (zvonuri, discreditare); controlul accesului persoanei la rețelele de comunicare, internet sau telefon (izolare); amenințarea cu comiterea actelor de violență (intimidare, umilire). Pentru calificare nu are importanță modalitatea în care a fost contactată victima, principalul este că ea a fost deranjată prin acest mijloc.

Sintagma „*contactarea prin intermediul altei persoane*” presupune că victima este contactată indirect când subiectul își amintește de ea intenționat prin intermediul unor persoane (cunoscute sau necunoscute), spre exemplu: se transmit declarații de dragoste, „*semne de atenție*” nedorite (flori, cadouri etc.) sau, dimpotrivă, amenințări, insulte, critici etc. Nu are importanță dacă subiectul a acționat direct și deschis sau prin anonim.

Sintagma „*încercarea de a contacta*” presupune că făptuitorul a intenționat să efectueze un contact cu victima, însă din motive obiective contactul nu a avut loc. În orice caz, trebuie de stabilit că victima cunoștea despre astfel de încercări și era deranjată de ele, deoarece urmează a fi stabilită legătura de cauzalitate dintre comportamentul făptuitorului și urmările survenite și manifestate în suferințe psihice prevăzute de legea contravențională.

Este corectă și întemeiată răspunderea contravențională pentru acte de persecuție săvârșite *repetat*, ceea ce conduce la creșterea neliniștii și tensiunii interne a victimei violenței în familie. „*Repetat*” presupune că victima anterior a fost contactată de către făptuitor prin acțiuni similare sau identice. Faptul că victima a fost deja persecutată sau a făcut deja obiectul unor amenințări directe cu o astfel de persecuție reprezintă *un indiciu serios al temerilor fondate ale victimei de a fi persecutată*, cu excepția cazului în care există motive întemeiate de a crede că respectiva persecuție nu se va mai repeta. Așadar, actele de persecuție trebuie să fie

suficient de grave prin natura sau prin caracterul lor repetat pentru a constitui o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului.

Acte de persecuție constituie o *componentă materială*. Pentru survenirea răspunderii contravenționale trebuie stabilită legătura de cauzalitate dintre actele de persecuție și urmările prejudiciabile sub forma prevăzută de lege. Trebuie de stabilit că astfel de contacte au fost necesare și suficiente pentru *cauzarea stării de anxietate la victimă, de frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, ceea ce a condus în final la faptul că victima a fost constrânsă prin astfel de împrejurări să-și modifice conduita de viață*.

Prin „*stare de anxietate*” se are în vedere starea de frământare, de grijă, de îngrijorare, de neliniște, de așteptare încordată, însoțită de palpitații, de sufocare, de jenă în respirație sau de alte asemenea tulburări fiziologice. Prin „*frică*” se înțelege starea de adâncă neliniște și de tulburare, provocată de un pericol real sau imaginar. Atât starea de anxietate, cât și frica, indusă victimei, trebuie să aibă ca obiect fie siguranța proprie a acesteia, fie siguranța rudelor apropiate ale victimei. Cât privește *modificarea conduitei de viață*, aceasta presupune împiedicarea desfășurării de către victimă a unei vieți normale [12, p.37].

Or, victima este impusă prin comportamentul obsesiv și abuziv să-și schimbe deprinderile și obișnuințele. Spre exemplu, victima este nevoită să-și schimbe locul de trai, să-și părăsească locul de muncă, să-și schimbe datele de contact (numărul de telefon, adresa electronică etc.); cu alte cuvinte, victima întreprinde totul pentru a evita orice legătură cu subiectul persecuției. Victima ajunge să sufere de depresii, boli psihosomatice, insomnie, tulburări de comportament (abuz de substanțe, alcool, tutun, bruxism), scăderea încrederii în sine și a stimei de sine, stres acut, stres posttraumatic. Aceste simptome sunt similare cu cele care apar după experiențe traumatizante, precum calamități sau agresiuni. Simptomele persecuției se pot menține mai mulți ani după producerea incidentelor. De importanță decisivă este stabilirea împrejurării că un astfel de comportament este unul *nedorit* pentru victimă. Vom oferi și anumite explicații în acest sens: dacă o persoană încurajează comportamentul obsesiv și abuziv manifestat față de ea, considerându-l acceptabil (spre exemplu, pentru a menține o relație amoroasă între parteneri intimi), atunci răspunderea contravențională se exclude.

Latura subiectivă a actelor de persecuție se caracterizează prin intenție directă. Scopul acestei fapte este de a cunoaște actele și faptele victimei. Motivele faptei prevăzute la art.78² din Codul contravențional constau în curiozitate, gelozie, interesul material (care presupune executarea comenzii de săvârșire a actelor de persecuție în schimbul unei remunerații materiale) etc. Cum rezultă din art.16 din Codul contravențional, subiectul faptei în cauză este persoana fizică cu capacitate de exercițiu care, în momentul săvârșirii contravenției, are împlinită vârsta de 18 ani.

Analizând cu o deosebită atenție fapta infracțională de violență în familie sub forma de *izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei (lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM* și fapta contravențională de acte de persecuție (art.78² din Codul contravențional), sesizăm următoarele:

1. În ambele cazuri victima este supusă abuzului psihologic (emoțional) aproape identic după formă și conținut, însă efectele juridice ale acestui comportament sunt diferite – într-un caz survine răspunderea penală, într-un alt caz – răspunderea contravențională.

2. Mai mult, observăm o confuzie legislativă în acest sens. Astfel, se primește că intimidarea și izolarea constituie *componente formale* în baza cărora survine răspunderea penală, iar construcția normei contravenționale mărturisește cert despre intenția legiuitorului de a stabili prezența urmărilor prejudiciabile sub forma de „*o stare de anxietate, de frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață*” (*componentă materială*). Legea contravențională corect definește natura abuzului psihologic (emoțional), arătând că acest abuz are o influență deosebită asupra conduitei victimei și această conduită se exteriorizează în luarea anumitor măsuri de securitate și protecție. În opinia noastră, răspunderea contravențională este suficientă, iar modalitatea prevăzută la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM ar trebui să fie exclusă din legea penală.

O altă modalitate infracțională a variantei-tip de violență în familie prevăzută la alin.(1) art.201¹, care suscită discuții și neclarități, este *privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății (lit.c) alin.(1) art.201¹ CP RM*.

Prin această modalitate infracțională legiuitorul a intenționat să prevină prin intermediul legii penale *violența economică în familie*.

Vom menționa că această faptă are o *componentă materială*, fiind stabilite în mod obligatoriu următoarele semne obiective:

- 1) *fapta infracțională (acțiunea sau inacțiunea)* manifestată prin privarea de mijloace economice, inclusiv prin lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare;
- 2) *urmarea prejudiciabilă* sub formă de vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății;
- 3) *legătura de cauzalitate* dintre fapta infracțională și urmările prejudiciabile survenite.

Violența economică face parte din violența familială cu caracter mixt. Astfel, în conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45 din 01.03.2007, **violența economică** este *privare de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară*, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate; abuz de variate situații de superioritate pentru a sustrage bunurile persoanei; interzicere a dreptului de a poseda, folosi și dispune de bunurile comune; control inechitabil asupra bunurilor și resurselor comune; refuz de a susține familia; impunere la munci grele și nocive în detrimentul sănătății, inclusiv a unui membru de familie minor; alte acțiuni cu efect similar.

Violența economică reprezintă scăderea resurselor și autonomiei victimei prin control asupra resurselor financiare și al accesului acestuia la bani, obiecte personale, hrană, mijloace de transport, telefon și alte surse de protecție sau îngrijire de care ar putea beneficia. În plus, interzicerea activității profesionale poate fi recunoscută *violență economică* în familie [13]. Această formă de violență se manifestă prin comportamente precum interdicția din partea agresorului ca victima să se angajeze sau să-și păstreze locul de muncă, refuzul agresorului de a da bani victimei pentru necesitățile de bază și neimplicarea în niciun fel a victimei în deciziile legate de administrarea bugetului familiei. Victima este menținută într-o stare de dependență față de agresor [14, p.8].

În această porțiune de cercetare științifică se impune ca una absolut corectă definiția violenței economice dată de autorul Gh.Fortuna. Astfel, după el, *violența economică* desemnează privarea intenționată de către un membru al familiei a unui alt membru al familiei de spațiu de locuit, hrană, îmbrăcăminte și altă avere sau mijloace, de care se bucură victima în conformitate cu legislația în vigoare, care poate să conducă la decesul acesteia sau la înrăutățirea sănătății fizice sau mintale [15, p.122].

Într-un alt registru, *neglijarea* este acțiunea (deseori inacțiunea) în cadrul căreia persoanei (deseori copilului) nu-i sunt satisfăcute de către adult nevoile biologice, emoționale, de dezvoltare fizică și psihică, i se limitează accesul la educație. *Violența prin deprivare/neglijare* reprezintă forma non-fizică a violenței.

Fiind eșecul părinților sau al altor persoane responsabile pentru îngrijire, neglijarea copilului este omisiunea voluntară sau involuntară care pune în pericol viața, dezvoltarea și bunăstarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului, dacă această faptă este săvârșită de o persoană care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării. Neglijarea se manifestă prin incapacitatea sau refuzul agresorului (adultului) de a acorda cele necesare persoanei pentru toate aspectele vieții sale: sănătate, educație, dezvoltare emoțională, nutriție, adăpost, siguranța vieții – în contextul în care familia sau îngrijitorul legal are acces la resursele necesare. Include nesupravegherea și lipsa protecției/ajutorului persoanei în fața pericolului, lipsirea de libertate, abandon de familie, nerespectarea măsurilor privind întreținerea minorului, alungarea de la domiciliu ș.a. [16, p.11-12]. Dictionarul explicativ al limbii române aduce claritate în acest sens. Astfel, neglijarea presupune *a nu avea grijă de cineva sau de ceva, a nu da atenția cuvenită; a trece cu vederea, a lăsa la o parte, a omite* [4, p.703].

Neglijarea copilului poate să apară sub diferite forme: *neglijarea alimentară* – privarea de hrană, absența mai multor alimente esențiale pentru creștere, mese neregulate, alimente nepotrivite sau administrate necorespunzător vârstei copilului; *neglijarea vestimentară* – haine nepotrivite pentru anotimp, haine prea mici, haine murdare, lipsa hainelor; *neglijarea igienei* – lipsa igienei corporale, mirosuri respingătoare, paraziți; *neglijarea medicală* – absența îngrijirilor necesare, omiterea vaccinărilor și a vizitelor de control, neaplicarea tratamentelor prescrise de medic, neprezentarea la programe de recuperare; *neglijarea educațională* – substimulare, instabilitatea sistemului de pedepse și recompense, lipsa de urmărire a progreselor școlare; *neglijarea emoțională* – lipsa atenției, a contactelor fizice, a semnelor de afecțiune, a cuvintelor de apreciere, părăsirea copilului/abandonul de familie, care reprezintă cea mai gravă formă de neglijare [17, p.60; 18, p.19].

O problemă juridico-penală suscită *neglijarea medicală a copiilor*. Există câteva forme de neglijare medicală a copilului: *amânarea adresării pentru asistență medicală* – părinții nu atrag atenție la simptomele evidente ale unei maladii grave la copil sau nu acordă copilului asistență medicală profilactică necesară; *asistența medicală neregulată a copiilor care suferă de boli cronice* – părinții nu respectă regimul de tratament al copilului, nu administrează la timp preparatele necesare în doză deplină, nu execută prescripții privind păstrarea produselor și regimul alimentar al copilului, nu prezintă copilul pentru supraveghere dispensară regulată; *lipsirea de asistență medicală* – părinții în mod conștient refuză să îndeplinească recomandările medicale sau nu sunt apti să le îndeplinească, fie nu pot asigura îngrijirea necesară în caz de înrăutățire a sănătății copilului [19, p.82].

Cel mai des neglijarea medicală se atestă în cazurile în care copilul suferă de o boală gravă incurabilă, de dezvoltare locomotorie sau psihică. Diagnosticul neglijenței medicale la copii reprezintă un proces complicat și necesită o confirmare convingătoare. Neglijarea medicală este prezentă dacă sunt depistate următorii indici: în urma absenței asistenței medicale este cauzat prejudiciu sănătății copilului sau există un risc potențial de pericol pentru viața și sănătatea copilului; asistența medicală recomandată are efect pozitiv evident sau demonstrat pentru sănătatea copilului; este demonstrat că asistența medicală propusă este accesibilă, însă nu este utilizată; este evident că tratamentul (profilaxia) acestei patologii oferă mai multe avantaje decât evoluția naturală a bolii (în absența intervenției medicale); părintele copilului a fost informat în mod adecvat despre necesitatea asistenței medicale [19, p.83].

În acest sens este relevantă afirmația autorilor S.Brînza și V.Stati: „A lăsa fără ajutor înseamnă a lipsi victima de sprijin, de asistență, de îngrijire. Lăsarea fără ajutor se poate manifesta prin eschivarea pentru totdeauna de la obligațiile sale sau numai într-un anumit interval de timp. Ceea ce contează este dacă în timpul cât a durat lăsarea fără ajutor a existat un pericol real pentru viața victimei și aceasta a fost lipsită de posibilitatea de a se salva” [8, p.413]. Latura subiectivă a acestei infracțiuni se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție indirectă, iar motivele infracțiunii pot fi diverse: egoism, lașitate, indiferență etc.

Vom aduce un caz relevant din practica judiciară: *Inculpata B.E. a fost pusă sub învinuire în baza lit.a) alin.(2) art.201¹ CP RM, deoarece, fiind bolnavă de tuberculoză (invalid de gr.I), pe parcursul lunii iunie 2013 și până în prezent categoric refuza tratamentul copiilor B.A. (născut la 18.06.2007) și B.D. (născut la 07.09.2009), ambii bolnavi de tuberculoză. La cerințele administrației IMSP „Spitalul Clinic Municipal de Ftiziopneumologie” și ale Direcției pentru protecția drepturilor copilului din sec.Râșcani, mun.Chișinău, B.E. refuză să prezinte copiii minori la tratament, prin ce pune în pericol viața și sănătatea acestora. Examinând situația copiilor B.D. (a.n. 2009) și B.A. (a.n. 2007), Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate a considerat ca fiind necesară și oportună luarea forțată a acestor minori din familie pentru a le asigura și realiza drepturile lor la sănătate și la îngrijire medicală. Astfel, B.E. este învinuită de faptul că prin inacțiunea sa intenționată a săvârșit fapta de violență în familie, manifestată în refuz categoric de la tratamentul obligatoriu contra tuberculozei de care suferă cei doi copii minori aflați la îngrijirea ei. Prin acest refuz inculpata B.E. a pus în pericol grav viața și sănătatea minorilor. Cele săvârșite au fost calificate în baza lit.a) alin.(2) art.201¹ CP RM. Totodată, potrivit certificatului de deces nr.3558 din 09.09.2014, eliberat de OSC mun.Chișinău, cet.B.E. a decedat la 08.09.2014, cauza decesului – tuberculoză pulmonară. Procesul penal în acuzarea lui B.E., pornit în baza lit.a) alin.(2) art.201¹ CP RM, a fost încetat din cauza survenirii decesului [20].*

Luând ca ipoteză faptul că mama copiilor a fost bolnavă de tuberculoză în faza activă, adică prezenta pericol real de contaminare pentru cei din jur, în special pentru copiii săi minori care se aflau în contact direct cu ea, aceasta era obligată să-și prezinte copiii în instituție medicală specializată pentru tratamentul obligatoriu al copiilor care se aflau în contact cu făptuitoarea, însă nu a îndeplinit această obligație părintească [21, p.57].

Comiterea unor fapte din imprudență (sineîncredere exagerată sau neglijență) nu este cuprinsă de semnificația juridică a termenului legal de violență în familie. De aici rezultă că orice atitudine ușuratică și neglijență față de membrul de familie, neacordarea de ajutor, lăsarea lui în condiții primejdioase *săvârșite din imprudență*, manifestarea unei atitudini ușuratică față de obligațiile sale parentale sau familiale nu constituie violență în familie în sensul Legii Republicii Moldova nr.45 din 01.03.2007 și nici în sensul art.201¹ CP RM. În asemenea cazuri, se vor aplica norme juridico-penale cu caracter comun în funcție de obiectul juridic prejudiciat, spre exemplu: lăsarea în primejdie (art.163 CP RM). Însă, reținem că ignorarea intenționată a necesităților vitale ale membrului de familie care a condus la urmări prejudiciabile prevăzute de legea penală va constitui fapta de neglijare prevăzută la lit.c) alin.(1) art.201¹ CP RM.

În acest segment de cercetare ne punem întrebarea: *poate fi oare calificată neglijența parentală, indiferent de forma ei de manifestare, drept violență în familie în sensul art.201¹ CP RM?* Pentru a răspunde la această întrebare vom sublinia că, în primul rând, orice deviere de comportament familial, fiind *a priori* abuzivă, având un impact negativ asupra dezvoltării fizice, psihice și spirituale a copilului, constituie o formă de violență în familie. Însă, nu toate formele de violență intrafamilială cu implicarea copiilor minori se încadrează în sensul art.201¹ CP RM, ci doar cu respectarea a câtorva condiții obligatorii: *cerință obiectivă* – prezența prejudiciului sănătății victimei; *cerință subiectivă* – prezența intenției care cuprinde atât conștientizarea caracterului prejudiciabil al acțiunilor (inacțiunii) sale, capacitatea de a prevedea inevitabilitatea sau posibilitatea reală de survenire a urmărilor prejudiciabile, precum și dorința rezultatului sau admiterea lui în mod conștient ori atitudinea indiferentă față de survenirea acestuia.

În cadrul acestei analize apare întrebarea: *constituie oare temei pentru survenirea răspunderii penale neglijarea în forma sa educațională?*

Pentru a răspunde la această întrebare urmează să precizăm că *neglijarea educațională* se manifestă în mai multe forme: părinții nu verifică niciodată dacă copilul frecventează școala; părinții nu vorbesc niciodată cu dirigințele sau profesorii; părinții nu se interesează niciodată ce note au copiii la școală; părinții nu vin niciodată la ședințele școlare; părinții nu-i cumpără copilului nimic sau îi cumpără foarte puțin din lucrurile necesare pentru școală (rechizite etc.). În opinia noastră, neglijarea educațională constituie temei pentru survenirea răspunderii contravenționale în baza art.63 din Codul contravențional al Republicii Moldova [2].

Mai mult, orice formă de privare de mijloace economice, inclusiv prin lipsirea de mijloace de existență primară, sau neglijare nu constituie temei pentru survenirea răspunderii penale atât timp cât nu va provoca urmări prejudiciabile prevăzute expres de legea penală, și anume: vătămarea ușoară a integrității corporale.

Prin urmare, nu intră sub incidența alin.(1) art.201¹ CP RM fapta de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare de către părinți sau de către persoanele care îi înlocuiesc a obligațiilor de întreținere, de educare și de instruire a copilului, chiar dacă această faptă a avut ca urmare lipsa de supraveghere a copilului, vagabondajul, cerșitul ori săvârșirea de către acesta a unei fapte socialmente periculoase. Într-o asemenea ipoteză, răspunderea se va aplica în conformitate cu alin.(1) sau (2) art.63 din Codul contravențional al Republicii Moldova.

Astfel, maltratare constituie *violență fizică*, ceea ce, în linii generale, înseamnă orice atac fizic sau aplicarea forței fizice împotriva unei alte persoane. Este de menționat că majoritatea formelor violenței în familie poartă un *caracter combinat (mixt)*. Totodată, reieșind din cele expuse, sesizăm o problemă: dacă maltratarea este permanent fizică, atunci alte acțiuni violente pot avea și un caracter non-fizic sau chiar mixt, lista căroră e cu mult mai largă, incluzând restricționarea ori privațiunea de libertate sau privarea unei alte persoane de acces la hrană adecvată, apă, îmbrăcăminte, locuință sau odihnă.

În opinia noastră, privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, executată într-o așa intensitate încât este pasibilă de a provoca vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății, de fapt este partea componentă a altor acțiuni violente, despre care expres ne mărturisește legea în lit.a) alin.(1) art.201¹ CP RM. Mai mult, urmările prejudiciabile prevăzute de lege sunt identice. Pe cale de consecință, propunem înlăturarea lit.c) din alin.(1) art.201¹ CP RM în felul următor:

Sintagma „*privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară*” se exclude, iar cuvântul „*neglijare*” se transferă în conținutul agravantei de la lit.a) alin.(1) art.201¹ CP RM, astfel încât aceasta să aibă următorul conținut: „*Maltratare sau alte acte violente, precum și prin neglijare soldate cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății*”.

Legiuitorul nu evidențiază careva motive sau scopuri speciale ale violenței în familie în sensul art.201¹ CP RM [22]. Cu toate acestea, sunt două excepții:

– Prezența scopului special în modalitatea prevăzută la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM – *în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei;*

– Prezența motivului special în varianta agravată prevăzută la lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM – *în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție.*

Scopul special reflectat în prevederile de la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM – *în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei* – poartă un caracter special, adică în fiecare caz de izolare sau intimidare a victimei violenței în familie organelor de drept le revine sarcina de a stabili și demonstra scopul special al pretinsei intimidări sau izolării. Dacă izolarea sau intimidarea persoanei nu urmărea acest scop, componența de infracțiune va lipsi.

Scopul *de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei* nu este caracteristic doar faptei de violență în familie în modalitatea sa de intimidare și izolare, ci expres reiese din structura și conținutul normei analizate. Violența în familie, oricare ar fi forma acesteia, are ca finalitate impunerea voinței și menținerea controlului în relație. Despre scopul infracțiunii de violență în familie relatează autorii J.Roehl, Ch.O’Sullivan, D.Webster, J.Campbell. Astfel, în opinia lor, violența poate fi definită ca o folosire abuzivă a puterii pentru a nega drepturile celuilalt și libertatea de alegere a acestuia, cu scopul de a domina și controla partenera și de a restrânge alegerile și libertățile ei [23, p.16].

Scopul general al comportamentului violent este să distrugă stima de sine a victimei și să spargă rezistența ei. Una dintre consecințele comportamentului violent este frica constantă a victimei de repetarea violenței. În multe cazuri agresorul nu mai are nevoie de a comite acte de violență fizică: amenințările și amintirea violenței sunt suficiente ca victima să facă ceea ce agresorul impune. Impunerea și câștigarea unei poziții dominante

de putere, intimidare și exercitarea puterii și controlului asupra victimei, subordonarea și înfrângerea voinței acesteia constituie de fapt scopul oricărei forme de violență în familie. Izolarea și intimidarea sunt doar niște exemple de unele tactici de menținere a acestui control, lista cărora, de fapt, este cu mult mai largă și nu poate fi redusă doar la acestea. Abuzatorul folosește diferite forme de comportament pentru a obține puterea și controlul asupra victimei, iar comportamentul victimei este, de regulă, orientat spre supraviețuire.

Formularea actuală a scopului ca atare se referă nu doar la fapta prevăzută la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM, ci la toate modalitățile infracțiunii de violență în familie. Totodată, ținând cont de propunerea noastră de a fi exclusă din textul legii penale modalitatea infracțională prevăzută la lit.(b) alin.(1) art.201¹ CP RM, *optăm pentru eliminarea oricăror referiri la scopul special.*

În opinia noastră, manifestări violente în familie au loc nu doar în cazurile în care făptuitorul exercită controlul asupra relației, dar și în alte cazuri, inclusiv când făptuitorul intenționează să părăsească această relație. Prin urmare, punând în prim-plan claritatea legii penale, considerăm oportun a se renunța la indicarea oricărui scop al violenței în familie reflectat în textul legii penale.

Concluzii

1) Violența în familie, în modalitatea sa de izolare, nu rezistă realității juridice și urmează a fi înlăturată din următoarele considerente: este o categorie estimativă și diferă de la caz la caz; fapta de izolare neurmată de careva consecințe prejudiciabile nu atinge pragul prejudiciabilității cerut de legea penală și, potrivit prevederilor alin.(2) art.14 CP RM, nu ar fi rezonabil să existe norme speciale ce prevăd răspunderea contravențională pentru unele forme de izolare, cum ar fi art.64, art.78² din Codul contravențional, iar norma generală să fie prevăzută în Partea Specială a Codului penal.

2) Noțiunea „intimidare” nu este cea mai relevantă și oportună pentru a fi inserată în textul legii penale ca o acțiune sau o inacțiune prin care se manifestă violența în familie. Legiuitorul incorect a perceput și a expus sensul termenului „intimidare”. Astfel, din textul dispoziției observăm că este vorba despre o faptă de intimidare. Totodată, se impune concluzia că intimidarea este, de fapt, consecința unor fapte infracționale. În acest sens, sesizăm o substituție a sensului oferit cuvântului „intimidare”. Intimidarea constituie urmarea prejudiciabilă a abuzului emoțional și nu o faptă. Concluzionăm că noțiunea de intimidare este una estimativă, deoarece are importanță dacă victima este intimidată sau nu. În prim-plan se pune că victima percepe o astfel de situație ca una înfricoșătoare.

3) Legea contravențională corect definește natura abuzului psihologic (emoțional), arătând că acest abuz exercită o influență deosebită asupra conduitei victimei și această conduită se exteriorizează în luarea anumitor măsuri de securitate și protecție. În opinia noastră, răspunderea contravențională este suficientă, iar modalitatea prevăzută la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM ar trebui să fie exclusă din legea penală. Într-adevăr, în ambele cazuri victima este supusă abuzului psihologic (emoțional) aproape identic după formă și conținut, însă efectele juridice ale acestui comportament sunt diferite: într-un caz survine răspunderea penală, într-un alt caz – răspunderea contravențională; se primește că intimidarea și izolarea constituie componente formale în baza cărora survine răspunderea penală, iar construcția normei contravenționale mărturisește cert despre intenția legiuitorului de a stabili prezența urmărilor prejudiciabile sub forma de „o stare de anxietate, de frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață” (componentă materială).

4) *Neglijarea* este acțiunea (deseori inacțiunea) în cadrul căreia persoanei (deseori copilului) nu-i sunt satisfăcute de către adult nevoile biologice, emoționale, de dezvoltare fizică și psihică, i se limitează accesul la educație. *Violența prin deprivație/neglijare* reprezintă forma non-fizică a violenței.

5) Dacă maltratarea este permanent fizică, atunci alte acțiuni violente pot avea și un caracter non-fizic sau chiar mixt, lista cărora e cu mult mai largă, incluzând restricționarea ori privațiunea de libertate sau privarea unei alte persoane de acces la hrană adecvată, apă, îmbrăcăminte, locuință sau odihnă.

6) Privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, executată într-o așa intensitate încât este pasibilă de a provoca vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății, este de fapt partea componentă a altor acțiuni violente despre care expres ne mărturisește legea în lit.a) alin.(1) art.201¹ CP RM. Mai mult, urmările prejudiciabile prevăzute de lege sunt identice. Pe cale de consecință, propunem înlăturarea lit.c) alin.(1) art.201¹ CP RM în felul următor: sintagma „privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară” se exclude, iar cuvântul „neglijare” se transferă în conținutul agravantei de la lit.a) alin.(1) art.201¹ CP RM, astfel încât aceasta să aibă următorul conținut: „maltratare sau alte acte violente, precum și prin neglijare soldate cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății”.

Referințe:

1. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.196 din 28.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.306-313.
2. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.78-84.
3. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45 din 01.03.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.55-56.
4. DEX – Dicționarul explicativ al limbii române / Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”. Ediția a 2-a, revizuită. București: Univers Enciclopedic Gold, 2012. 1230 p.
5. BRÎNZA, S., STATI, V. Cu privire la posibila neconstituționalitate a unor amendamente recente operate în Codul penal și în Codul contravențional. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr.2(196), p.2-12.
6. BABĂ, T. *Izolarea victimei violenței în familie*: Seminare SSF du 19 august MAI 2015.
7. CORCEA, N. „Dreptul la corecție” versus violența în familie asupra copiilor: studii de caz. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.9, p.51-61.
8. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*: în 2 volume. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală. 1328 p.
9. BOTNARENCO, M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală în Republica Moldova*: Teză de doctor în drept. Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2016. 197 p.
10. САМОЙЛЕНКО, К.В. *Уголовно-правовые и криминологические меры противодействия сексуальной насильственной преступности в семье*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Краснодар: Краснодарский университет Министерства внутренних дел Российской Федерации, 2014. 207 с.
11. Convenția CE privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Istanbul, 11.05.2011) <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Romanian.pdf> [Accesat: 30.12.2014].
12. PAVLIUC, Gh. Actele de persecuție în reglementarea Codului contravențional al Republicii Moldova: analiza unei inovații legislative. În: *International Scientific Journal EURO-AMERICAN SCIENTIFIC COOPERATION: research articles* / Responsible editors: Tonkyh S., Pryhodko N., Mintz A. Volume 15. Hamilton, Canada: «Accent Graphics Communications», 2017, p.34-38.
13. Fișă – prevenirea și combaterea violenței în familie. http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Transparenta/IntrebareFrecvente/IR_ANES-violenta_2016.pdf [Accesat: 22.05.2017].
14. Raport final: *Violența în familie în România: legislația și sistemul judiciar* (30 Aprilie, 2007). Inițiativa Juridică pentru Europa Centrală și Eurasia. Asociația Baroului American, p.8. https://www.americanbar.org/content/dam/aba/directories/roli/romania/ee_romania_domestic_violence_final_report_0407_rom.authcheckdam.pdf
15. ФОРТУНА, Г.Ф. Неуголовно-правовое измерение понятия «насилие в семье» в законодательстве Украины, Румынии и Республики Молдова. В: *Правозастосування: теорія, методологія та практика*: Збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 13 квітня 2017 року. Тези наукових доповідей. Київ-Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка», 2017, с.119-123.
16. ДОЛГОВА, С.И. *Административная ответственность родителей и лиц, их заменяющих, за неисполнение обязанностей по содержанию и воспитанию несовершеннолетних в Российской Федерации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.14 – административное право; административный процесс. Москва: Всероссийский научно-исследовательский институт Министерства внутренних дел Российской Федерации, 2014. 28 с.
17. CORCEA, N. Violența asupra copilului în familie: aspecte juridico-penale. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.4, p.54-60.
18. VELEANOVICI, A.-C. *Tulburări emoționale la copiii aflați în situație de abuz și neglijare*: Teză de doctor în psihologie. Specialitatea: 511.06 – Psihologie specială. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2015. 260 p.
19. КОТОВА, Н.В. Медицинская запущенность – форма жестокого обращения с детьми. В: *Здоровье ребенка*, 2013, №7(50), с.81-84.
20. Arhiva Judecătoriei sectorului Râșcani, mun.Chișinău. Dosarul nr.1-1341/2014. Sentința din 09.12.2014.
21. CORCEA, N. Latura subiectivă a violenței în familie prevăzute la alin.(1) art.201¹ CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.7, p.53-57.
22. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
23. ROEHL, J., O’SULLIVAN, Ch., WEBSTER, D., CAMPBELL, J. *Intimate Partner Violence Risk Assessment Validation Study*: Final Report. Date Received: May 2005. Award Number: 2000-WT-VX-0011. U.S. Department of Justice, p.16. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/209731.pdf> [Accesat: 25.12.2014].

Prezentat la 19.07.2017